

Oamk Journal

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisu

Tämä on alkuperäisen julkaisun rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

This is an electronic reprint of the original publication. This version may differ from the original in pagination and typographic detail.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä/Please cite the original version:

Korento, K., Tervasoff, P., Kynkäänniemi, T. & Seppälä, L. 2022. Ravistellaan ajatuksia harjoittelun ohjauksesta. Oamk Journal 138/2022.

<http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2022091559143>

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Ravistellaan ajatuksia harjoittelun ohjauksesta

19.9.2022 - Korento Kati, Tervasoff Päivi, Kynkäänniemi Teija, Seppälä Leena

Ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden ohjaustarpeet työllistävät opettajia yhä useammin suunniteltua enemmän. Opettajien venymisestä huolimatta vaarana on, että yksittäinen opiskelija ei pääse kunnolla kiinni oman alansa työelämään. Opettajan ohjausresurssin parempi kohdentaminen sekä eri toimijoiden roolien ja harjoitteluprosessin selkiyttäminen lisäävät koulutuksen vaikuttavuutta. Lapin ja Oulun ammattikorkeakoulujen sosiaalialan piloteissa keskityttiin erityisen ohjauksen rooliin harjoittelun alkuohjauksen ja arviointikeskustelun kehittämisessä.

Opiskelijaryhmät ovat muuttuneet ammattikorkeakouluissa yhä heterogeenisimmiksi. Kehityksen taustalla on monenlaisia selittäviä tekijöitä. Yhtäältä hakeutuminen sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijaksi on moninaistunut. Erillisistä soveltuvuusarvioinneista ja -haastatteluista on luovuttu ja tutkinto-opiskelijaksi on mahdollista päästä myös avoimen ammattikorkeakoulun opintoja suorittamalla. Toisaalta myös opetus- ja kulttuuriministeriön jatkuvan oppimisen linjausten mukaisesti korkeakoulujen tulee mahdollistaa opiskelijalle aiempaa paremmin työn ja opintojen yhteensovittaminen sekä tukea aliedustettujen ryhmien hakeutumista korkeakoulutuksen piiriin [1].

Opiskelijaryhmien heterogeenisyyteen tuen ja ohjauksen tarpeen näkökulmista ovat vaikuttaneet merkittävästi myös koronapandemian aiheuttama pitkä etäopetusjakso sekä eristyminen sosiaalisista tilanteista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamassa korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksessa todettiin psyykkisen oireilun olevan yleisempää korkeakouluopiskelijoilla kuin koko väestössä. Tutkimuksen perusteella joka kolmas opiskelija kertoi olevansa psyykkisesti kuormittunut. [1] Reilun kahden vuoden ajan vallalla ollut koronapandemia vaikutti epäsuotuisasti myös harjoittelupaikkojen saamiseen, joka vaikeutti osaltaan opintojen etenemistä.

KEPEÄ-hankkeessa [2] kartoitettiin vuodenvaihteessa 2021–2022 kyselyn avulla Lapin ja Oulun ammattikorkeakoulujen sosiaalialan (n = 90) harjoitteluun liittyvän ohjauksen kehittämistarpeita. Kartoituksen avulla pyrittiin tarkemmin tunnistamaan, millaisissa asioissa tai tilanteissa yksittäiset opiskelijat tarvitsevat erityistä ohjausta. Lisäksi kartoitettiin opettajien ja työelämäkumppaneiden näkemyksiä yhteistyön onnistumisesta. Kyselyyn vastasi 67 opiskelijaa, 11 opettajaa ja 12 työelämän edustajaa.

Kyselyn tulokset piirtävät kuvan harjoittelusta tärkeänä oppimisympäristönä, jossa oppimiskokemukset ovat myönteisiä. Työelämän lähiohjaajat, opettajat ja opiskelijat jakavat näkemyksen siitä, että harjoittelu vahvistaa opiskelijan osaamista ja tarjoaa mahdollisuuden soveltaa ammattikorkeakoulussa opittua käytännön työhön.

Työpaikan lähiohjaajien ja opettajien vastausten mukaan erityisen ohjauksen tarvetta koettiin olevan vähän. Kun erityisen ohjauksen tarve nousi esiin, liittyi se useimmiten opiskelijan elämänhallinnan ongelmiin tai opiskelijan vähäiseen työelämäkokemukseen. Oppimisvaikeudet ja puutteelliset työelämävalmiudet joskus nousevat erityisen ohjauksen taustalle. Avovastauksissa oli eniten mainintoja erityisen ohjauksen tarpeesta liittyen opiskelijan haastavaan elämäntilanteeseen, persoonaan tai mielenterveyden häiriöihin.

”...mutta osa opiskelijoista on arkoja, erityistä tukea tarvitsevia, haastavassa elämäntilanteessa jne. olevia, että on vaikea löytää alalta heille sopivaa harjoittelupaikkaa.”

Opiskelijoista kolmannes koki kaipaavansa lisää tukea tai ohjausta harjoittelun aikana. Lisää keskustelu-aikaa ja henkilökohtaista ohjausta toivottiin sekä lähiohjaajalta työpaikalla että ohjaavalta opettajalta.

KUVA 1. Työelämän edustaja Tiina Jalava, sosiaalialan lehtori Sanna Kurttila ja sosionomiopiskelija Miia Thallinger (kuva: Päivi Tervasoiff).

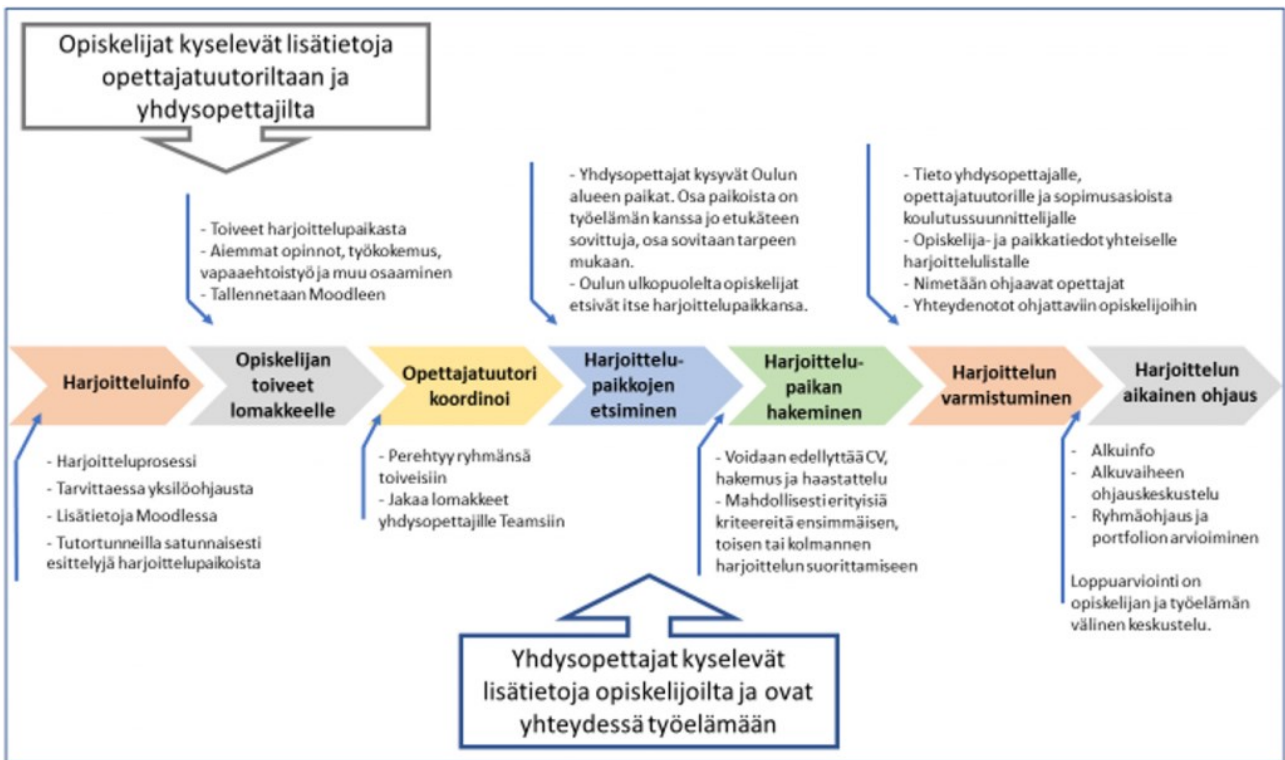
Ohjauksen merkitys ennen harjoittelua – tapaus ”Kun kivi putosi sydämeltäni”

Sosionomin korkeakouluopinnoissa harjoittelut ovat 45 opintopistettä eli 1 215 tuntia [3]. Harjoittelut jakautuvat kolmeen eripituiseen jaksoon. Harjoittelujen vaativuus kasvaa sosionomin kompetenssien mukaan [4]. Jo opintojen alussa opiskelijan on pohdittava, mihin sosiaalialan toimintaympäristöön hän nuo kolme harjoittelua käyttää. Valinnan tekeminen on monelle opiskelijalle vaikeaa etenkin silloin, jos hänellä ei ole aikaisempaa työelämäkokemusta, sosiaalialan työkokemusta tai tietoa eri sosiaalialan työmahdollisuuksista. Tällöin harjoittelun alkuohjauksen tärkeys korostuu.

Aloittavan opiskelijan pitää omaksua paljon uuden oppilaitoksen käytäntöjä. Jokainen opiskelija saa tukea ja tietoa opintoihinsa opettajatuutorilta koko

oppimispolkunsu ajan. Harjoitteluprosessien käytänteistä kerrotaan jo heti opintojen alussa. Nopeasti opintonsa aikatauluttavat opiskelijat tahtovat edetä ripeästi myös harjoitteluissa. Ne kuitenkin vaativat ensin teoriaopintoja, jotta teoria ja käytäntö yhdistyvät ja tukevat ammatillista oppimista.

Tätä prosessia varten on Oulun ammattikorkeakoulun sosiaalialalla organisoitu opettajajohtoinen harjoittelupaikkojen hakuprosessi (kuvio 1). Siinä varmistetaan opiskelijan riittävät opinnot sekä vältetään tiettyjen suosikkityöpaikkojen kuormittuminen harjoittelutiedusteluista. Joskin yksittäisiä ja erilaisia prosessejakin on, jota kuvataan hankkeen aikana havainnoidun pohjalta Maija Mietteliään ohjausprosessissa.

KUVIO 1. Opettajajohtoinen harjoittelupaikkojen hakuprosessi (kuvio: Päivi Tervasoja ja Kati Korento). Kuvio avautuu isommaksi klikkaamalla.

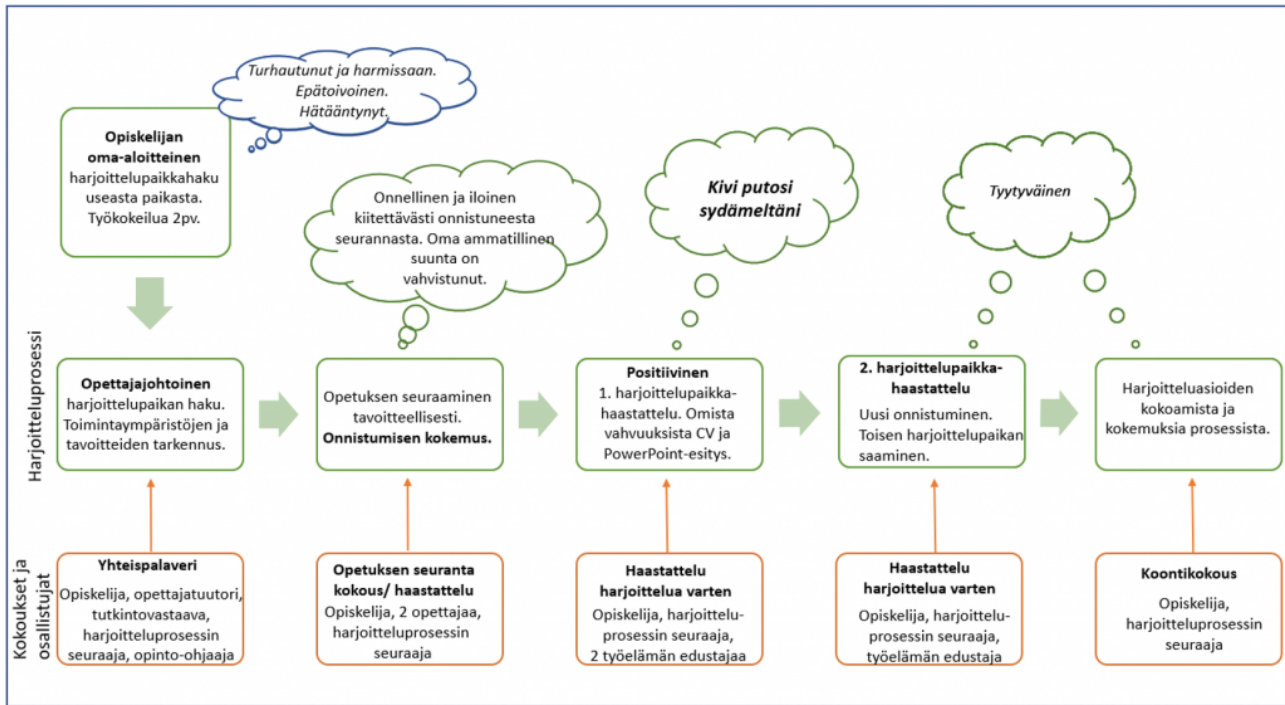
Sosionomiopiskelija Maija Mietteliäs oli oma-aloitteisesti etsinyt harjoittelupaikkaa siinä onnistumatta. Hän koki epäonnistuneensa ja haki opettajan tukea paikan saamiseen. Maija tiesi, että oli aloittanut paikkahaun liian aikaisin ja liian itsenäisesti, mutta hän halusi ennakoita, sillä hänellä ei ollut aiempaa työkokemusta. Epävarmuus kasvoi, ja muutoin opinnoissaan pärjäävä Maija tarvitsi

tilanteeseensa rauhoittelua ja enemmän tietoa sosionomin työtehtävistä ja työalueista.

Maijan kanssa keskusteltiin hänen urakehityksestään ja kerrottiin tarkemmin sosiaalialan toimintaympäristöistä. Pian Maijan kapeahko kiinnostus alasta muuttui laajempaan näkemykseen sosionomin tehtäväkuvasta. Maija osasi nyt nimetä enemmän uralta tavoittelemissaan asioita ja osoittamaan vahvuuksiaan. Samalla opettajan opiskelijatuntemus lisääntyi ja hän pystyi ohjaamaan Maijaa perusteellisemmin hänen vahvuutensa huomioimalla. He sopivat etenemisen yksi asia kerrallaan ja aloittamisen pienillä välivaiheilla. Sen jälkeen oli haastattelu harjoittelupaikkaan, jossa opettaja oli tukena.

Maija Mietteliäs oli erittäin motivoitunut. Hän teki mielellään harjoitteluun pääsemisen eteen ehdotettuja välivaiheita. Maijalla niitä oli monta, kuten kahden päivän työkokeilu, yhteispalaveri opettajatuutorin, opinto-ohjaajan ja tutkintovastaavan kanssa sekä lyhyt ja tavoitteellinen ohjaustyön lyhytkestoinen seuraaminen. Maija teki CV:n ja PowerPoint-esityksen omasta osaamisestaan ja vahvuuksistaan haastatteluun varten ja lähetti ne etukäteen haastatteliijoille.

Haastatteluissa olleet työelämän edustajat olivat miellyttäviä ja kannustavia Maijaa kohtaan. Tämä vahvisti Maijan itsetuntoa ja motivaatiota alalle. Työelämän kumppaneiden ja opettajien välisessä yhteistyössä ja toisten tuntemisella on positiivisia vaikutuksia opiskelijan uraohjaukseen. Opettaja oli mukana molemmissa harjoitteluhaastatteluissa Maijan tukena ja osittain tämän vahvuksiensa sanoittajana. Lopulta Maijalla oli kaksi onnistunutta harjoittelupaikkahaastattelua ja odottamatta myös kaksi harjoittelupaikkaa. (Kuvio 2)

KUVIO 2. Maija Mietteliän ensimmäisen harjoittelun ohjausprosessi ennen harjoittelua (kuvio: Päivi Tervasoff ja Kati Korento). Kuvio avautuu isommaksi klikkaamalla.

Maijan harjoitteluprosessista tuli lopulta uusi harjoitteluintegrointi.

Koronapandemian vuoksi riittävien harjoittelutuntien varmistamiselle sovittiin toinen harjoittelupaikkahaastattelu. Sekin oli opiskelijalle positiivinen ja onnistunut kokemus. Paikkoja oli nyt kaksi, ja työtunteja ja -tehtäviä tuli yllättäen enemmän kuin riittävästi. Maija oli taitava viestinnässä ja aikatauluissa, joten työpäivien integrointi oli varsin helppoa.

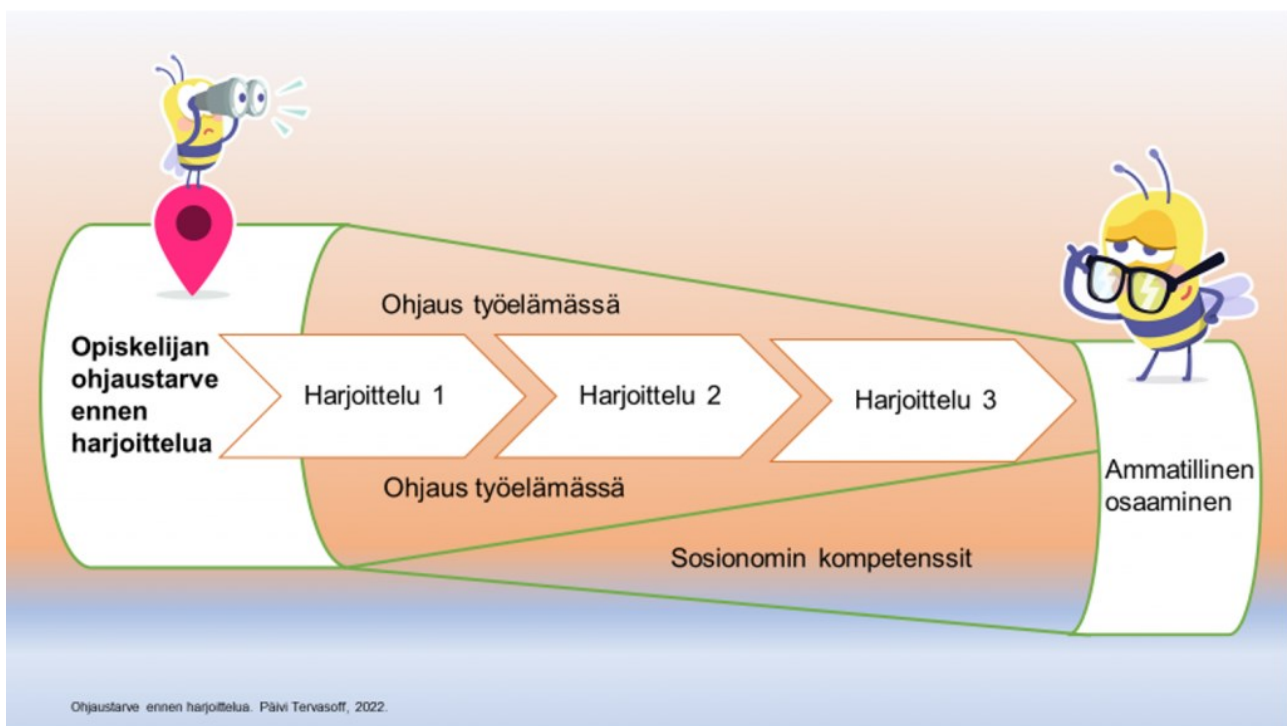
Kahdessa paikassa harjoittelu vaikutti Maijalle mieluisalta ratkaisulta, jossa etuna oli tavallista laajempi työkokemus ja työelämäverkostot. Toisaalta pirstoutuneet työtehtävät voivat olla opiskelijalle myös haaste, jos hänellä on tarve saada selkeät työtehtävät ohjeineen ja ohjauksineen. Harjoittelun lopussa Maija kuvasi ammatillisesti vahvistuneensa ja opiskelevansa oikealle alalle.

Parhain kokemus tämän prosessin havainnoijalle oli hyvä mieli opiskelijan iloisista ja onnellisista kasvoista, kun hän sai tietää alkuvaiheessa, että ainakin yksi puolikas harjoittelupaikka on varmistunut. Opiskelija lähetti myöhemmin viestin, jonka sanoma oli: ”Kivi putosi sydämeltäni.” Tästä nimi prosessille.

Prosessin kantavat tekijät ovat opiskelijan tiivis ja informatiivinen ohjaus sekä uraohjaus. Ohjausta antavalla opettajalla on oltava kattavasti tietoa sosiaalialan

töistä, kuten omasta aiemmasta sosiaalialan työkokemuksestaan, sekä tietoa eri harjoittelupaikoista esiteltäväksi. Opettajan harjoitteluohjaukset ovat yhteistyötä kentän kanssa ja erittäin arvokasta ajan tasalla pysymiselle. Opettajan työelämäjaksot myös kannattelevat tätä osaamista.

Prosessissa korostui myös oikea-aikainen ohjaus eli ohjaus ennen harjoittelua. Kun opiskelija saa riittävästi ohjausta ensimmäisessä harjoittelussa, niin seuraavissa ohjauksen tarve vähenee, vaikka harjoitteluiden (2 ja 3) kompetenssien vaativuus kasvaa (kuvio 3). Muita tärkeitä tekijöitä ovat työelämältä saatu positiivinen kannustus ja kehu, joita opiskelijat arvostavat, sekä opettajan opiskelijatuntemuksella tehty kannustavan kertaava ohjaus.

KUVIO 3. Ohjaustarve ennen harjoittelua (kuvio: Päivi Tervasoja).

Ohjauksen merkitys harjoittelun lopussa –
arviointikeskustelun jäsentämisellä
laadukkaampaa ohjausta ja tukea oppimiseen

KEPEÄ-hankkeessa toteutetussa kartoituksessa nousi esille arviointikeskustelun merkityksellisyys yksittäisenä tapahtumana osana harjoitteluprosessia. Lapin

ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksessa arviointikeskustelu ajoittuu harjoittelun loppupuolelle, ja siihen osallistuvat opiskelija, työpaikan lähiohjaaja ja harjoittelua ohjaava opettaja. Kartoituksessa arviointikeskusteluun kohdistui odotuksia ja muutostoiveita opiskelijan ja työpaikan lähiohjaajien toimesta. Lapin ammattikorkeakoulussa päädyttiin pilotoimaan hankkeessa harjoitteluun liittyvän arviointikeskustelun ohjeistusta ja toteutustapaa.

Opiskelijat ja lähiohjaajat toivovat opettajien olevan vahvemmin läsnä harjoittelussa. Opettajan ohjaus harjoittelussa painottuu harjoittelun alkuun ja aivan sen loppuun. Alussa opettaja tukee opiskelijaa laatimaan harjoittelulle soveltuvat tavoitteet, ja harjoittelun lopussa hän osallistuu arviointikeskusteluun. Arviointikeskustelua vastaajat pitivät onnistuneena ja merkityksellisenä hetkenä, jossa vuoropuhelu eri osapuolten välillä mahdollistuu. Keskustelu voi mahdollistaa opiskelijan ammatillisen kasvun kannalta tärkeän palautteen saamisen ja sen pohjalta käydyn keskustelun.

”Arviointikeskustelussa sain palautetta toiminnastani ja pääsin kertomaan, mitä olin oppinut sekä sain myös harjoittelun ohjaajan näkemyksen toiminnastani.”

Keskusteluun latautuu paljon jännitystä ja odotuksia. Opettajan toivotaan kannattelevan keskustelua ja tuovan siihen teorian tietoa jäsentämään käytännön kokemuksia. Palautteen antamisen ja vastaanottamisen toivotaan myös helpottuvan kolmannen osapuolen läsnä ollessa.

Opettajat olivat myös tyytyväisiä arviointikeskusteluihin ja kokivat oman roolinsa koko harjoitteluprosessissa selkeäksi. Opettajien arviot arviointikeskustelun merkityksestä kuitenkin vaihtelivat. Avovastauksissa korostui se, että parhaimmillaan arviointikeskustelu on antoisa ja opettavainen kokemus kaikille osapuolille.

”Arviointikeskustelut ovat parhaimmillaan hienoja oppimistilanteita, joissa opiskelija sanallistaa oman osaamisensa kehittymistä ja saa palautetta toiminnastaan. Myös opettajalle syntyy käsitys, missä vaiheessa opiskelija on oman ammatillisen kasvunsa polulla ja miten harjoittelupaikassa hänet on otettu vastaan ja tuettu.”

Rakentamassa yhteistä ymmärrystä – ohjeistuksen tekeminen arviointikeskusteluun

Harjoittelun arviointikeskustelut kuuluvat opiskelijan harjoitteluprosessiin. Tarkempaa ohjeistusta keskustelun tavoitteista, kulusta tai osallistujien rooleista ei kuitenkaan harjoitteluun liittyvässä ohjeistuksessa ole määritelty. Sosiaalian koulutuksessa on haasteellista määritellä keskustelun tueksi tarkkoja arviointikriteeristöjä, joita esimerkiksi sairaanhoitajakoulutuksessa on käytössä [5].

Sosiaalian työkenttä on laaja ja sisältää hyvin erilaisia harjoitteluympäristöjä. Tällöin yhtenäisten ammatillista toimintaa arvioivien kriteeristöjen käyttäminen ei sovellu kaikkiin harjoitteluihin. Sosiaalian ammatilliset lähtökohdat ja opiskelijan ammatillisen kasvun tavoitteet huomioiden arviointikeskustelussa ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä kaavamaiseen kriteeristön käyttöön, vaan ennemminkin korostaa arviointikeskustelun dialogimaisuutta ja pohtivaa otetta.

Opiskelijan vahvempi rooli keskustelussa oman oppimisensa ja kokemustensa arvioijana harjaannuttaa opiskelijaa kollegiaaliseen keskusteluun sekä vahvistaa hänen yleisiä työelämätaitojaan. Ohjeistuksessa pyrittiin kirkastamaan keskustelun osapuolten rooleja, jotta sekä opettaja, lähiohjaaja että opiskelija tietävät, mitä odottaa ja miten toimia. Tässä merkityksessä arviointikeskustelun mallintamista voidaan käyttää sekä uusien opettajien että työpaikan lähiohjaajien perehdyttämismateriaalina.

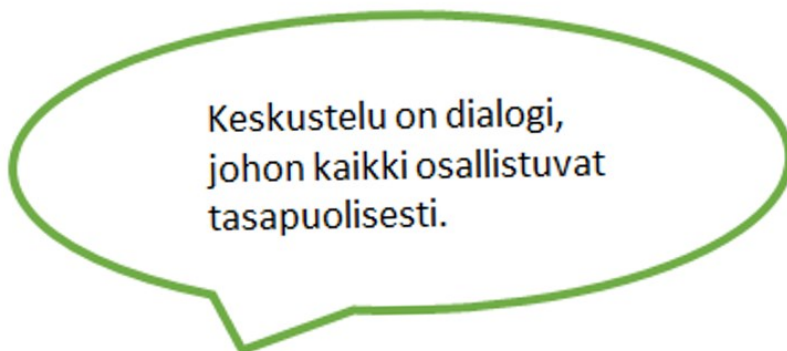
ARVIOINTIKESKUSTELU SOSIAALIALAN HARJOITTELUSSA

TARKOITUS	LUONNE	TAVOITTEET
<ul style="list-style-type: none">• Tukee ammatillista kasvua• Tunnistaa vahvuuksia ja onnistumisia• Suuntaa oppimista osaamisen haasteisiin ja teemoihin	<ul style="list-style-type: none">• Tasapuolinen dialogi• Keskiössä opiskelijan tavoitteet ja niissä eteneminen• Ohjaava opettaja on keskustelun avaaja ja johdattelija• Työpaikan lähiohjaaja on palautteen antaja	<ul style="list-style-type: none">• Saavutetut sosiaalialan kompetenssit• Konkreettiset osaamisteot asiakastyössä ja ammattieettisessä toiminnassa• Osaamisen kehittyminen palvelujärjestelmän tuntemuksessa ja verkostoyhteistyössä• Reflektointitaitojen ja havainnointikyvyn kehittyminen

KUVIO 4. Lapin ammattikorkeakoulun sosiaalialan harjoittelun arviointikeskustelu (kuvio: Teija Kynkäänniemi, Leena Seppälä ja Kati Korento).

Arviointikeskustelun ohjeet lähetettiin lähiohjaajalle, opiskelijalle ja harjoittelun ohjauksesta vastaavalle opettajalle. Ohjeistusta pilotoitiin ammatillista osaamista syventävässä harjoittelussa. Ohjeistuksessa huomio kiinnitettiin arviointikeskustelun tarkoitukseen, luonteeseen sekä siihen, miten opiskelijan tavoitteet ovat edistyneet harjoittelun aikana. Pilotoiduissa arviointikeskusteluissa ohjeistukseen oli tutustuttu hyvin. Arviointikeskusteluissa syntyi vaikutelma, että opiskelija ja työpaikan lähiohjaaja olivat valmistautuneet huolella keskustelutilanteeseen ja hyödyntäneet valmistautumisessa ohjeistusta.

Keskustelutilanne

Ohjeistus auttoi harjoittelua ohjaavaa opettajaa suuntaamaan huomiot opiskelijan tavoitteisiin ja pitämään keskustelun opiskelijan oppimisessa suhteessa sosiaalialan kompetensseihin [4]. Ohjeistus ja tieto arviointikeskustelussa käsiteltävistä asioista saattoi auttaa opiskelijoita, joilla pahimmillaan jännittäminen on voinut johtaa ”jäätymiseen” keskustelussa. Tällöin opiskelijan osaamisesta ja sen edistymisestä harjoittelun aikana ei ole saatu vuoropuhelua aikaiseksi.

Arviointikeskustelu on oppimistilanne, jossa palautetiedon jakaminen on tärkeää. Arviointikeskusteluissa opiskelijat saavat yleensä hyvää palautetta työpaikan lähiohjaajalta. Kehittävän palautteen antaminen voi olla keskustelutilanteessa haasteellista. Sekä sen antaminen että vastaanottaminen edellyttävät rohkeutta ja osaamista.

Palautteen tarkoitus on havainnollistaa opiskelijan edistymistä omien tavoitteidensa saavuttamisessa sekä auttaa tunnistamaan asioita, joihin opiskelijan olisi hyvä suunnata oppimistaan. Palaute auttaa myös työpaikan lähiohjaajaa suuntaamaan omaa ohjaamistaan. Palautteen antaminen on merkityksellistä ammatillisen kasvun ja oppimisen kannalta. Erityisen tärkeää palaute on niille oppijoille, joilla on oppimisen suhteen haasteita.

Oppimista koskevissa tutkimuksissa on pitkään jo selvitetty, miten palaute tulisi antaa, jotta se tukisi parhaiten opiskelijan sisäistä motivaatiota ja oppimista. On todettu, että hyvässä palautteenantotilanteessa myös palautteen saaja on äänessä. Palautteen antaminen tulisi olla vastavuoroista ja vuorovaikutuksen osallistavaa. Käytännössä tämä tarkoittaa avoimien kysymysten esittämistä, jatkokysymysten esittämistä opiskelijan vastauksiin sekä sen yhteistä miettimistä, mitä opiskelija voisi seuraavaksi tehdä. Opiskelijan aktiivinen rooli ja osallistuminen keskusteluun sitouttaa häntä keskusteluun ja auttaa häntä ottamaan palautetta vastaan. [6]

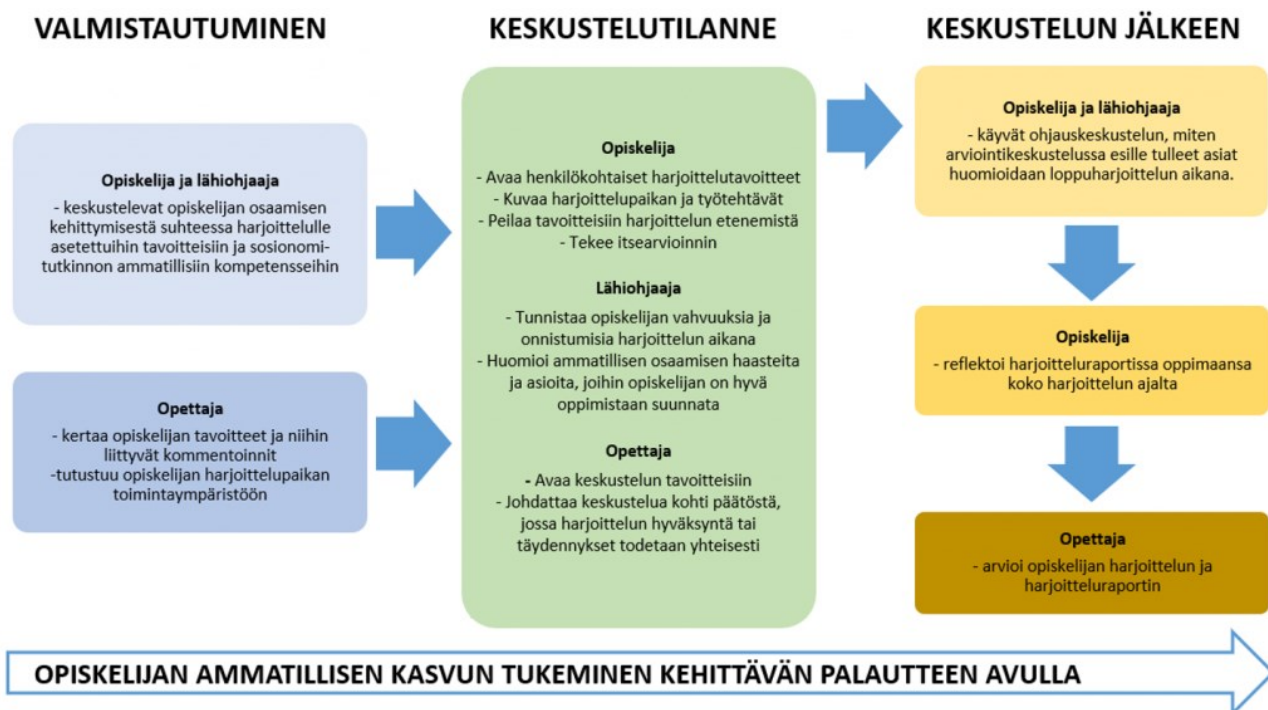
Keskustelun jälkeen

Arviointikeskustelussa kannustetaan opiskelijaa jatkamaan oman osaamisensa arviointia suhteessa asetettuihin oppimistavoitteisiin. Harjoitteluun opintosuoritteisiin kuuluu myös kirjallinen harjoitteluraportti, jossa opiskelija

syventää lähdekirjallisuutta apuna käyttäen ammatillista ymmärrystään ja käsitystä itsestään tulevana sosiaalialan ammattilaisena.

Parhaimmillaan itseymmärryksen lisääntyminen ja ymmärryksen auki kirjoittaminen kirjallisessa raportissa voi rohkaista opiskelijaa ja opettajaa tunnistamaan erityisen ohjauksen tarpeita. Opiskelijoiden elämäntilanteet ja polut sosionomiopintoihin ovat entistä moninaisempia. Tarpeet liittyvät usein opiskelijan elämäntilanteeseen tai hänen persoonaansa.

Joskus erityisen ohjauksen tarvetta voi synnyttää opiskelijan vauhtisokeus siinä, missä järjestyksessä hänen on tarkoituksenmukaista suorittaa harjoitteluita muihin opintoihin nähden ja minkälaisissa työympäristöissä. Pienellä osalla sosionomiopiskelijoita asettuminen opiskelijan rooliin suhteessa harjoitteluihin on haasteellista. Tämä voi näkyä omaehtoisena määrittelypyrkimyksenä harjoitteluun liittyvien käytänteiden omaksumisessa. Yhtenä tavoitteena pilotoinnissa olikin lisätä tietoa siitä, mikä synnyttää erityisen ohjauksen tarpeen sosionomiopiskelijoiden kohdalla harjoittelun aikana ja miten siihen tarpeeseen voitaisiin nykyistä paremmin vastata.

KUVIO 5. Sosiaalialan harjoittelun arviointikeskustelun prosessi Lapin ammattikorkeakoulussa (kuvio: Teija Kynkänniemi, Leena Seppälä ja Kati Korento). Kuvio avautuu isommaksi klikkaamalla.

Arviointikeskusteluihin liittyvä pilotointi toi esille koko harjoitteluprosessin aikaiset käytänteet ja niiden kehittämisen tarpeen. Harjoitteluita ohjaavat opettajat ovat suhtautuneet myönteisesti arviointikeskusteluiden nostamisesta yhteiseen keskusteluun, ja palaute pilotointiin liittyen on ollut kannustavaa.

Arviointikeskustelun roolittaminen ja mallintaminen todettiin tarpeelliseksi, mutta niin, että määrittelyt jäisivät riittävän väljiksi.

Jatkokehittämisen kannalta oleellisiksi asioiksi on noussut työelämän lähiohjaajien ohjausosaamisen kehittäminen erityisesti kehittävän palautteen antamisen näkökulmasta. Opettajien kokemukset tukivat pilotoinnissa syntynyttä käsitystä siitä, miten joskus arviointikeskusteluissa käy niin, ettei opiskelija saa kehittävää palautetta omalta lähiohjaajaltaan.

Kehittämistyö tulevaisuudessa – valtakunnalliset laatusuosituksen

Harjoittelukäytänteisiin liittyvät kehittämistarpeet on tunnistettu monelta taholta. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto on suunnittelemassa harjoittelukäytänteisiin ja -ohjaukseen liittyvää kehittämishanketta, johon osallistuu laaja korkeakouluverkosto. Käytänteiden kehittämisen tarve nousi esiin myös Karvin vuonna 2021 julkaiseman Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen arvioinnin yhteydessä. [7]

Arvioinnissa haasteeksi todettiin, ettei opetussuunnitelmien ja osaamistavoitteiden perehdyttämiseen ja ohjaajakoulutukseen osallistumiseen ole luotu selkeitä toimintatapoja, vaan tiedon välitys oppilaitoksesta harjoittelupaikkoihin jää usein opiskelijoiden vastuulle. Ohjauksen ja tuen järjestämisen näkökulmista opiskelijan osaamisen kehittymisen seuranta harjoittelun aikana pidettiin keskeisenä, kuten myös ohjaavan opettajan osallistumista harjoittelun arviointiin. Erityisiä haasteita nousi esiin muun muassa ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden harjoittelunaikaisen ohjauksen ja tuen järjestämisessä sekä harjoittelupaikkojen kyvyssä ja valmiudessa toimia oppimisympäristönä. Harjoittelupaikkojen ohjausosaaminen näyttäytyi arvioinnissa kirjavana. [7]

Karvin korkeakoulutuksen arvioinnin yhteydessä annettiin myös kehittämissuosituksia, joiden painopiste oli korkeakoulujen ja työelämätoimijoiden välisen yhteistyön lisääminen opiskelijoiden yleisten valmiuksien sekä sosiaali- ja terveysalalla toimimiseen liittyvien erityisten valmiuksien edistämiseksi. Karvin suosituksissa alan koulutuksia tulisi toteuttaa nykyistä vielä enemmän työelämä- ja asiakaslähtöisesti sekä yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt huomioiden. Hankesidonnaisten yhteistyömuotojen rinnalla todettiin pysyvien sosiaali- ja terveysalan yhteistyörakenteiden tärkeys läpileikkaavasti korkeakoulujen sisällä, niiden välillä sekä yhdessä työelämän kanssa. [7]

Opiskelijan itseohjautuvuus ja yksilölliset oppimispolut sekä niiden mahdollistaminen korostuvat korkeakouluopinnoissa entistä enemmän. Myös KEPEÄ-hankkeen [2] kartoitus osoitti, että sekä opiskelija että työelämän lähiohjaaja kokevat opettajan roolin merkityksellisenä harjoitteluprosessin aikana. Työelämän edustajien vastauksissa nousi esiin ohjaavan opettajan rooli harjoittelukäytänteiden nuotittajana, jotta odotukset työpaikan lähiohjaajalle ovat selkeät harjoittelun alusta saakka. Työelämän edustajien kokemuksissa myös harjoitteluun hakeutuminen ja opiskelijan riittävien työelämävalmiuksien varmistamisen kannalta opettajan rooli nähdään tärkeänä.

Opettajat puolestaan toivoivat työelämätoimijoiden ohjausosaamisen vahvistamista erityisesti kehittävän palautteen antamisessa opiskelijalle, jotta opiskelijan harjoittelu sujuisi tavoitteiden suuntaisesti ja opiskelija itse tulisi tietoiseksi omista kehittymisen tarpeistaan tulevana sosiaalialan ammattilaisena. Näiden työelämätoimijoiden ja opettajakunnan näkemysten yhdistäminen kehittämisen suuntaamisessa jää hankkeen jatkohaasteeksi. Harjoittelukäytänteisiin ja alkuohjaukseen liittyvän pilotoinnin aikana työelämäyhteistyön tiivistämisen merkitys on noussut yhdeksi kehittämisen kärjeksi.

Hankkeen pilotointivaiheessa on voitu paitsi kehittää ja suunnitella ohjeistusta, niin myös kokeilla intensiivistä ohjauksen ja tuen antamista opiskelijalle, mikä ei sellaisenaan sovellu harjoittelukäytänteeksi sosionomikoulutuksissa.

Opiskelijatuntemuksen kasvaminen säännöllisin tapaamisin harjoitteluprosessin kaikissa eri vaiheissa ja opiskelijan tukihenkilönä toimiminen ei mahdollistu kaikille opiskelijoille nykyisillä koulutukseen varatuilla henkilöstöresursseilla. Kuitenkin

pilotoinnin perusteella näkyväksi tulleet huomiot opiskelijan yksilöllisestä ohjauksesta ja tilanteen kartoittamisesta riittävän huolellisesti ja ajoissa ovat tuoneet esille harjoitteluun liittyvien käytänteiden kehittämisen ja yksilöllistämisen tärkeyden erityisesti niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka erityistä ohjausta tarvitsevat.

Ammattikorkeakoulujen toimintaresurssien niukentuminen viime vuosien aikana on vienyt harjoittelujen ohjaukseen käytettäviä henkilötyöresursseja. [3] Sama asia on havaittu piloteissa, kun on verrattu ohjaukseen käytettävää resurssia piloteissa tarvittuun määrään. Tämä korostaa ohjauksen ajoittamisen tärkeyttä oikeaan hetkeen opiskelijan polulla, kuten alkuvaiheeseen, jolloin vielä kaikki on opiskelijalle uutta. Myöhemmin harjoitteluprosessi on tutumpaa, uravalinnat selkeämmät, ja tällöin myös ohjauksen tarve on pienempi.

KUVA 2. Työelämän edustaja Antti Nieminen ja sosionomiopiskelijat Esa Holappa ja Henna Skarp (kuva: Päivi Tervasoff).

Korento Kati, lehtori, KEPEÄ-hankkeen projektipäällikkö
Oulun ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tervasoff Päivi, lehtori
Oulun ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Kynkäänniemi Teija, lehtori
Lapin ammattikorkeakoulu

Seppälä Leena, lehtori
Lapin ammattikorkeakoulu

KEPEÄ-hanke

Artikkelin pilotit on toteutettu Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin ELY-keskusten myöntämässä ESR-rahoitteisessa KEPEÄ-hankkeessa.

Hankkeessa kehitetään erityistä ohjausta työharjoittelun, työssä oppimisen ja työllistymisen tueksi ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakoulussa.

Hankkeen tarkemman esittelyn löydät KEPEÄn sivuilta: <https://oamk.fi/kepea>

Lähteet

[1] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Korkeakouluopiskelijat tarvitsevat tukea – tutkijat huolissaan ahdistus- ja masennusoireiden yleisyydestä. Tiedote 13.12.

Hakupäivä 11.5.2022. <https://thl.fi/fi/-/korkeakouluopiskelijat-tarvitsevat-tukea-tutkijat-huolissaan-ahdistus-ja-masennusoireiden-yleisyydesta>

[2] KEPEÄ – kehittävä työelämäpedagogi -hanke. www-sivut. Hakupäivä 28.4.2022. <https://oamk.fi/kepea>

[3] Helminen, J. 2021. Harjoittelu ammattitaitoa edistämässä – kartoitus ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta sosionomikoulutuksessa. Diak Puheenvuoro 37. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki. Hakupäivä 17.6.2022.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-381-0>

[4] Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto SOAMK. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. Hakupäivä 27.5.2022.

<https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>

[5] Terveysalan harjoittelujen laatusuositukset ammattikorkeakouluille. 2020. Hakupäivä 25.5.2022.

<https://amkterveysala.files.wordpress.com/2020/04/laatusuositukset-2020-julkaisu.pdf>

[6] Vasalampi, K. 2022. Näin motivoit oppimaan. PS-kustannus.

[7] Konkola, R., Hauta-aho, H., Hiilamo, H., Karttunen, M., Niemi, J., Tuominen, M., Huusko, M. & Väättäinen, H. 2021. Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2021. Hakupäivä 25.5.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2021/06/KARVI_1421.pdf

METATIEDOT

Tyyppi: Artikkel

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu

Julkaisunumero: 138/2022

Julkaisuvuosi: 2022

Tekijätiedot: Korento Kati, Tervasoiff Päivi, Kynkäänniemi Teija, Seppälä Leena

Oikeudet: CC BY-SA 4.0

Kieli: suomi

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2022091559143>

Tiivistelmä: Ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden ohjaustarpeet työllistävät opettajia yhä useammin suunniteltua enemmän. Opettajien venymisestä huolimatta vaarana on, että yksittäinen opiskelija ei pääse kunnolla kiinni oman alansa työelämään. Opettajan ohjausresurssin parempi kohdentaminen sekä eri toimijoiden roolien ja harjoitteluprosessin selkiyttäminen lisäävät koulutuksen vaikuttavuutta. Lapin ja Oulun ammattikorkeakoulujen sosiaalialan piloteissa tärkeimmiksi ohjauksen kehittämisen paikoiksi tunnistettiin ohjaus ennen harjoittelun alkua, sekä harjoittelun lopussa arviointikeskustelujen yhteydessä. Artikkel

Artikkeli on käytännönläheinen ja siinä kuvataan konkreettisella tasolla kahden eri pilotin toteutusta ja tuloksia. Piloteissa on etsitty uusia ideoita omien ohjauskäytäntöjen kehittämiseen alasta riippumatta.